

Posudek disertační práce Terezy Chlaňové

Od dětského dynamismu k symfonii čísel
(Ukrajinská prozaická tvorba 1917- 1934)

Autorka rozdělila svou práci na osm kapitol. V první nazvané Kulturní dědictví a dědičné zatížení se zabývá literární situací od poloviny 19. století až po rok 1917 a zdůrazňuje tendence, které našly svoje pokračování v literatuře 20. a 30. let 20. století. V centru jejích úvah je narodnická filozofie, která vedla k bohaté vrstvě ukrajinské literatury, a dále ukrajinská moderna, zejména jeden z jejích směrů - symbolismus. Tato kapitola je zpracována nad rámec vytyčeného tématu, sama o sobě by mohla představovat samostatnou práci.

Vlastní téma je reflektováno v kapitole druhé, nazvané Ve znamení politiky: Charkov a Kyjev, generační aspekt, kde autorka zmiňuje revoluční události 1917 a občanskou válku ve vztahu k literárnímu procesu. Výstižně charakterizuje odlišný literární vývoj v Kyjevě a v Charkově, důležitý pro budoucí cesty ukrajinské literatury, a snaží se zodpovědět otázku, jakou roli hrál v literatuře 20. let generační aspekt. V další kapitole nazvané Zárodečná léta ukrajinské porevoluční prózy analyzuje literární tvorbu, která vznikala těsně po roce 1917. Tehdy dominovaly v ukrajinské próze drobné prozaické útvary. V této části autorka přináší nová témata, která dosud nebyla v české ukrajinistice zpracována. Všímá si děl autorů, kteří byli po celá léta zamlčovani a vyřazováni z dějin literatury a teprve v posledních letech se jim dostalo zaslouženého uznání: většina z nich se stala ve 30. letech oběťmi politických represí a zaplatila za svoje umělecké i politické názory životem: někteří byli popravení, jiní pozvolna umírali ve stalinských táborech (především na Solovkách). Mám na mysli např. H. Kosynku, B. Antonenka - Davydovyče, O. Dosvitného, V. Pidmohylného, V. Poliščuka, J. Plužnyka a další. A právě tito spisovatelé vytvořili nejlepší prózy počátku 20. let. Autorka přesvědčivě dokazuje, jak se zasloužili o stylové proměny daného období, a snaží se vysledovat specifiku jejich poetiky.

Současně charakterizuje nejvýznamnější literární organizace 20. let i politická seskupení, k nimž se jednotliví autoři hlásili (Pluh, Hart, Chata, borotbisté atd.)

V další kapitole Cesty románu autorka zohledňuje prózy, které vedly ke vzniku románu a ovlivnily budoucí literární vývoj. Největší pozornost věnuje právem vzniku experimentálních syžetových děl, která vystřídala počáteční impresionismus. V této souvislosti správně vyzvedá prózy M. Chvylyjového a jeho „vitaismus“, který ovlivnil zejména tvorbu J. Janovského, ale i dalších autorů. Zvláštní podkapitolu tvoří objasnění diskusí spojených s tvorbou neoklasiků i s aktivitami M. Chvylyjového - šlo o diskuse týkající se budoucího směřování ukrajinské literatury, kde se mělo rozhodnout, zda Ukrajina zůstane v izolaci či zda se vřadí do evropského kontextu.

V kapitole Cestou konformity: budovatelský a kolchozní román je nastíněn zlom v literárním životě Ukrajiny po polovině 20. let, kdy po období halasně vyhlášené ukrajinizace nastupuje direktivní řízení literatury a kdy jsou určeny normy a kánony oficiálně požadované tvorby socialistického realismu. Konformní díla tehdy tvoří např. A. Holovko, I. Mykytenko, I. Lee a další. Autorka si vybírá určité motivy, které jsou zpracovávány konformním i nonkonformním způsobem (příkladem druhého způsobu jsou díla autorů H. Kosinky, B. Antonenka-Davydovyče, M. Chvylyjového, V. Pidmohylného aj.) a podává typologii tehdy nejfrekventovanějších literárních postav, vykreslených dvěma zmíněnými způsoby. Právem poukazuje na pokles úrovně literatury a na stále zuřivější výpady proti autorům, kteří nevyhověli direktivním požadavkům socialistického realismu. Zajímavé je uvedení polemiky s koncepcí silné ženské sobnosti, která dominovala na přelomu 19. a 20. století v dílech O. Kobyljanské a L. Ukrajinky a která doznala v literatuře popisovaného období zásadní proměny.

Závěrečnou část Napříč kapitolami, kde autorka vyzvedává některé významné motivy tehdejší literatury, např. motiv paměti, motiv domova (tady polemizuje s tvrzením D. Hodrové o literatuře 20. století jako o literatuře bezdomoví a namítá, že v ukrajinské literatuře motiv domova je pevně zakotven: s jejím názorem zcela souhlasím), motiv venkova a města, motiv hladomoru, motiv zapadlých koutů, motiv stepi, motiv první světové války, roku 1905, exotické motivy - celou tuto část považují za jakýsi rozběh další práce.

Autorka byla samozřejmě nucena při šíři zkoumaného materiálu vzdát se některých okruhů, jak vysvětluje v úvodu práce, např. prózy pro děti a mládež, humoristické prózy, historické prózy, cestopisné literatury a utopické a sci-fi

literatury. Rovněž pomíjí literaturu pojednávající o hladomoru let 1921 - 23, protože tato tematika byla nedávno zpracována V. Nečasovou, a dále literaturu exilových autorů. Kladem její práce je, že se nepokouší znovu analyzovat díla autorů, kteří byli v nedávné době podrobeni důkladné analýze, jako byl V. Pidmohylnyj, částečně J.Janovskij, ale vyhledává autory a díla, jimž taková pozornost věnována nebyla.

Jako obrovské pozitivum musím rovněž hodnotit rozsáhlou bibliografii zmiňovaných autorů, která tvoří dodatek autorčiny práce a může sloužit všem dalším badatelům a především studentům. Rovněž výběr citovaných badatelů zasluhuje uznání (Pavlyčko, Ilnyckij, Bileckij a další).

Danou práci hodnotím jako mimořádnou, doporučuji ji k obhajobě a navrhuji, aby byla klasifikována známkou v ý b o r n ě.

Alena Morávková

V Praze dne 20.března 2006

Doc PhDr Alena Morávková